

Присяжнюк І.С.

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут»*

Категорія модальності і засоби її вираження у науково- технічній літературі

Категорія модальності привертає все більше уваги мовознавців через свою багатofункціональність та різноманіття засобів прояву. В лінгвістичній науці модальність відносять до найбільш досліджуваних категорій, що стоїть поряд з дослідженнями в області метафор. Модальні значення і способи їх відтворення вивчають на різних мовних рівнях, таких як синтаксичний, семантико-синтаксичний, текстовий і комунікативно-функціональний.

Модальність – це семантична категорія, що виражає відношення мовця до змісту висловлювання, мету висловлювання й відношення змісту повідомлення до дійсності. У лінгвістиці розрізняють об'єктивну і суб'єктивну модальність. Об'єктивна модальність виражає зв'язок повідомлення з тим и іншим планом дійсності, тобто реальним чи уявним є те, що повідомляється, можливим чи бажаним. Суб'єктивна модальність виражає ставлення мовця до змісту висловлювання [4].

В англійській мові категорія модальності проявляється на чотирьох рівнях: фонетичному, лексичному, лексико-граматичному та граматичному. На фонетичному рівні наголосом та інтонацією можна виразити такі значення модальності як припущення, застереження, сумнів, упевненість тощо. В англійській мові інтонаційний або логічний наголос найчастіше ставиться на предикативні центри. На граматичному рівні модальність виражається способом дієслова (дійсний, наказовий, умовний), що реалізуються відповідно у розповідних, спонукальних та заперечних реченнях [3].

На лексико-граматичному рівні засобом вираження модальності слугують такі модальні дієслова *can/could, may/might, should/ought to, must, need, will/would*. Вони виражають відношення до дії і означають можливість, здатність, імовірність і необхідність здійснення дії, що виражається основним дієсловом. Модальні дієслова є службовими частинами мови і не вживаються як окремі члени речення [2].

На лексичному рівні значення модальності виражаються модальними словами, до яких належать *maybe, perhaps, possibly, probably* та інші. Вони виражають впевненість чи сумнів, а також суб'єктивну оцінку до повідомлюваного. Синтаксично вони виконують функцію вставного слова, яке зазвичай відноситься до всього речення. Модальні слова можуть знаходитись на початку, у середині або в кінці речення [1].

Щодо частоти вживання, модальні дієслова як засоби вираження модальності зустрічаються значно частіше, ніж модальні слова. За допомогою модальних слів та модальних дієслів можуть виражатися одні й ті ж значення модальності, хоча є певні значення, які виражаються лише модальними словами (можливість/ відсутність можливості, обов'язок/ необхідність та відсутність необхідності), або модальними дієсловами (достовірність/ впевненість, схвалення/ несхвалення, інтенсивність).

У науково-технічній літературі переважає модальне значення можливості, яке виражається переважно модальними дієсловами. Основним модальним дієсловом, що виражає можливість, є дієслово *can*, хоча у даній сфері частіше використовується дієслово *may*. Модальне значення припущення/ сумніву можуть виражати як модальні слова, так і модальні дієслова, при чому випадків вживання і тих, і інших приблизно порівну. Модальне значення достовірності/ упевненості може виражатися як модальними словами, так і дієсловами (*course, sure, surely, to be sure, sure enough, evidently, obviously, no doubt, naturally, really*), але широкого вжитку в науково-технічній літературі вони не набули.

Переклад модальних слів і дієслів не складає значних труднощів. Найпоширенішим способом перекладу одиниць модальності є калькування

(*should be set – повинен бути встановлений*) і граматична заміна (*you should select – необхідно вибрати*), рідше зустрічається модуляція (*you must have service from a provider – Ви повинні бути абонентом постачальника*) і контекстуальна заміна (*must be installed – повинен знаходитися*). Інколи модальні слова зовсім вилучаються з контексту (*you must follow the recommendations – дотримуйтесь рекомендацій*).

Отже, категорія модальності в англійській і українській мовах виражається модальними словами і модальними дієсловами, які виражають одні і ті ж, або різні значення модальності. В науково-технічних текстах більш широкого вжитку набули модальні дієслова, що мають більше значень модальності.

Література:

1. Бархударов Л.С., Штелинг Д.А. Грамматика английского языка. М.: Высшая школа, 1993.- 321с.
2. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка: Учебник по курсу теоретической грамматики. Л: Издательство «Просвещение», 1981. – 226 с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 448 с.
4. Парамонов Д.А. О грамматическом выражении модальности в современном русском языке. // Вестник Омского университета, 1998, Вып. 2. – с. 76-79.